

KVESZTÁRA VONATKOZÓ XVIII. SZÁZADI ZEMPLÉNI ADATOK

UDVARI ISTVÁN

Az Északkelet-Magyarországon élő vagy egykor élt népek, népcsoportok kapcsolatairól 1984 októberében Miskolcon megrendezett néprajzi tanácskozáson többen is megfogalmazták, hogy egy rövid konferencia az interetnikus jelenségeknek csupán legfőbb típusait tárgyalhatja meg, s nem mutatja be azoknak minden egyes formáját, alkalmát.¹ Közleményemben egy periférikus, de jellemző, interetnikus vonatkozásokat is tartalmazó jelenségre kívánom ráirányítani a figyelmet, – a vándorló, alamizsnát gyűjtő szerzetesek, csuhás barátok, kalugyerek működésére, akik gyakran ország- és nyelvhatárokat nem ismerve tevékenykedtek. Ismeretes, hogy Magyarország északi részén 1642-től feltűnt, s a XVII–XVIII. században „tót szerzetnek” nevezett piaristák első rendházai még a lengyel tartomány tagjai voltak. Az 1721-ben önálló magyar tartománnyá szervezett rendnek később is sok lengyel, szlovák származású tagja volt.² A kvesztáló galíciai baziliták útvonalai behálózták az egész Északkelet-Magyarország területét, gyakran azon is túl jutottak, a pocsajevi barátok pedig könyveket terjesztettek.³

Adományok elfogadása, alamizsna gyűjtése (kveszta) a szerzetesi létforma lényegéhez tartozott, s egyidős a szerzetek fennállásával. A zempléni monostorok ukrán lakóinak is egy része az év jelentős hányadát a rendháztól távol, idegen, gyakran más vallású közösségekben töltötte, mely alkalmak lehetőséget nyújtottak személyes és közösségi kapcsolatok kialakítására is. Egy 1858-as rendi regula arról szól, hogy a nép már megszokta és várja az alamizsna gyűjtésére érkező, kéregető barátokat.⁴ A szakirodalom három Zemplén megyei bazilita monostorról tud. A Szinna melletti középkori monostor a XVII. század végi Habsburg-ellenes küzdelmek során pusztult el.⁵ Az 1742-ben alapított és az 1909-ben megszűnt bukóci monostorról, mivel különösebb művelődéstörténeti szerepe nem volt, viszonylag keveset írtak.⁶ A kárpátukrán művelődéstörténetben fontos szerepet betöltő⁷ krasznobrodi monostorról viszont, az utóbbi időben is több tanulmány jelent meg.⁸ Kornij Zaklinszkij a monostor jelenlegi állapotának és történetének leírásán kívül

1. Kunt E.–Szabadfalvi J.–Viga Gy., (szerk.) 1984.

2. Kosáry D., 1983. 76–77.

3. Hodinka A., 1910. 803; Ojtozi E., 1982. 76–77; Kárpáti L., 1984. 171–172.

4. Duhnovics A., 1858. 75–78. Vö.: Ojtozi E., 1982. 103. Vö. még Szilágyi S. 1884. 673.

5. Zaklinszkij K., 1965. 43–57.

6. Részletesebben alapvető információkat ld. Borovszky S., é. n. 88; 430. Unghváry E., 1898–1899.

7. Bondar A.–Csuma A., 1967. 15–16.; Misanics O. V., 1964. 15.; Misanics O. V., 1976. 79–87.

8. Zaklinszkij K. J., 1965. 43–50.; Misanics O. V., 1964. 15., 33. Misanics monográfiájában a nyugat-kárpátukrán területen fekvő Krasznobrodnak a korabeli művelődés és iskoláztatásban betöltött szerepe kap pozitív értékelést. Egy itt idézett 1780-as könyvösszeírás adatai szerint a monostori könyvtárnak 135 könyve volt, Bukóczról nem jeleznek könyveket, míg Máriapócsan ugyanakkor 191 könyvet írtak össze. Ld. még Bondar A.–Csuma A., 1967. 14–17.

képet nyújt a hajdan volt krasznobrodi leányvásárról és búcsúkról, a monostorban egykor folyt oktató és nevelő munkáról; a monostornak a folklórban és szépirodalomban való tükröződésének áttekintésén túl, több a kárpátukrán művelődés- és irodalomtörténet által számon tartott személynek (Suhajda M., Tarkovics G., Duhnovics A. stb.) a monostorhoz fűződő kapcsolatairól is ír. A történeti forrásokban 1603-ban feltűnő, s az első világháború első esztendejében, a Bruszilov-offenzíva idején elpusztult monostor történetéről írott fejezetben a szerző lényegében azokra a forrásokra támaszkodik, amelyeket az Adalékok Zemplén vármegye történetéhez c. helytörténeti folyóirat munkatársa a múlt században már kiaknázott.⁹ Egyházi, rendi források alapján Borovszky: Zemplén vármegye monográfiája és nyomában több más szerző is egészen a XIV. századig vezeti vissza a monostor alapítását. Ezt Csorba Csaba szavaival csak legendának tekinthetjük, melynek semmi köze a történelmi valósághoz.¹⁰ A romokban heverő volt kolostor-komplexum „turisztikai és társadalmi célokra történő részleges felújítását” megelőzendően, a Homonnai Járasi Műemlékvédelmi Felügyelőség megbízásából a hajdani rendház területén 1976-ban régészeti ásatások kezdődtek. Az ásatások fő tudományos célkitűzése az volt, hogy egyértelműen megerősítsék vagy megcáfolják a monostor XIV. századi keletkezéséről kialakult nézeteket. Az ásatások eredményeiről közzétett jelentésből kiderül, és annak Következtetések című fejezete külön is kiemeli: a krasznobrodi monostor XIV. századi keletkezéséről vallott felfogást régészeti leletek nem támasztják alá, ilyenek csak a XVII. századból kerültek elő – a kolostor korai keletkezéséről vallott hipotézisek megalapozatlanok.¹¹

Visszakanyarodva a kvesztához: a két zempléni monostor kvesztálási mechanizmusát legapróbb részleteiben nem, de főbb mozzanataiban rekonstruálni tudjuk. Ismerjük, hol, mit kvesztáltak, szórványos adataink vannak a gyűjtések eredményéről is. Kezdetben a monostorok közvetlen környékén kéregettek. A szabolcsi, máriapócsi rendház felállítása ellen az egri püspök többek között azért is tiltakozott, mivel a „közel Nyírbátorban lakó minoriták, továbbá a ferencesrendiek és trinitáriusok is eléggé igénybe veszik a nép áldozatkészségét”.¹² Építkezés, renoválás, iskolaállítás stb. esetén messze vidékeken is kéregettek a szerzetesek, akiket minden esetben szabályos megbízólevéllel láttak el. Borsodi, zempléni vonatkozása is van az általunk ismert első ilyen dokumentumnak. A miszticei monostor házfőnöke 1687-ben egyebek mellett tudtul adja, hogy a munkácsi kurucok feldúlták a kolostort, amelynek tetőzete tönkrement, beázik; mivel a monostor felújításához szükséges pénzüsszeget nem tudja előteremteni, kéri, Szatmár, Kálló, Ónod, Tokaj, Debrecen és Patak „igazhitű (pravoszláv) görögkatolikus” valláson lévő jó embereit, hogy adakozzanak.^{12a} A felsorolt helységeken görögök és rácok alkothatták az „igazhitű (pravoszláv) görögkatolikusok” zömét,¹³ Patak, Ónod, Szatmár,

9. *Sztavrovsky Gy.*, 1896. Vö.; *Csorba Cs.*, 1978–1979. 114–118.

10. *Csorba Cs.*, 1978–1979. 115.

11. *Oleksza L.*, 1982. 613–640. 623.

12. *Borovszky S.*, 1900. 351.

12a. A miszticei igumen két szerzetest küld Szatmár, Kálló, Ónod, Debrecen, Patak, Tokaj helységekre, hogy ott könyöradományokat gyűjtsenek. MTA Kézirattár Hodinka Antal hagyatéka. Ruszinokra vonatkozó eredeti iratok, okmányok. MS 4818–4819.

13. *Dobrossy I.*, 1984. 159–169; *Sasvári L.*, 1984. 147–158. További bibliográfiai adatokat ld. a két idézett tanulmányban.

Kálló (Nagy) pedig a kiterjedt Rákóczi-birtokok uradalmi központjai voltak, s mint ilyeneknek a kárpátukrán etnikai területeken fekvő más uradalmakkal is intenzív kapcsolatai voltak (pl. sárosi, makovicai).¹⁴ A munkácsi püspök máramarosi vikáriusa 1725-ben a Máramaros megyei Kricsfalva monostorából küld Zemplénbe, Szabolcsba alamizsnásokat, azzal a céllal, hogy ott adományokat gyűjtsenek a monostor helyreállítására és iskola felállítására. A monostor bármilyen segítséget elfogad, de elsősorban gabona-neműt vár.

A szerzetesek általában ketten gyűjtögettek, jó állapotban lévő fogaton, „tisztá, állásukhoz, helyzetükhöz illő öltözetben” utaztak helységről-helysére. A helybéli lelkészek hozzájárulásával liturgizálhattak is. Az előírás szerint szállásukat lehetőség szerint a parókián kellett felütniük, annak hiányában „megbízható, becsületes embereknel”. Korcsmában, nyilvános helyen nem tanyázhattak. A kvesztálás idején világi személyeknél időző és étkező szerzeteseknek előírták, hogy ivásban, evésben mérsékletet tanúsítsanak, ne fecsegenek stb., – viselkedésükkel vendéglátójuk lelki épülésére szolgáljanak.¹⁵ A XVIII. század közepétől, az előfordult visszaélések elkerülése végett, a vászongyűjtésre két monostor szerzeteseit együtt küldték ki, akik egy fogaton utaztak, s a begyűjtött pénzen, vásznon a szerzetesek száma szerint osztozkodtak.¹⁶

A XVIII. század 40-es éveiben szabályos, önálló rendtartománnyá szerveződő magyarországi bazilita monostorok a kvesztálásra számba jöhető területet felosztották. A szórványos forrásokból kirajzolódó kép szerint az alamizsnát gyűjtő barátok pénztől tyúktojásig mindent elfogadtak, főként azonban gabonát, bort, vásznat, kecskegidát, bárányt, tojást és borsót kéregettek. A krasznobrodi szerzetesek 1749-ben 12 zsák búzát, 16 zsák zabot, 4 zsák rozstot, 42 rőf finom vásznat, 50 rőf durva vásznat, valamint 167 bárányt és kecskegidát kvesztáltak. A XVIII. század második felének rendi gyűlésein készített jegyzőkönyvek vászon, gabonafélék, s külön a zab, bor, borsó, bárány ill. kecskegida kvesztálási területeit szabályozzák. Az 1858-ban Duhnovics A. által összeállított rendi statutum bor, gabonafélék és vászon kvesztálásáról szól.¹⁷ A krasznobrodiakról tudjuk, hogy hegyaljai borhoz nemcsak alamizsnaként jutottak hozzá, vásároltak is, amit Lengyelországban értékesítettek, onnan vásznat hoztak eladásra.

Az 1755-ös krasznobrodi rendi zsinat előírta, hogy a házfőnökök az alamizsnások kiválasztását nagy körültekintéssel végezzék, továbbá, hogy a vászon gyűjtését egyik évben a krasznobrodi és kisbereznai, a másik évben a miszticzei és máriapócsi szerzetesek felváltva végezzék a Krajnyán, (Zemplén megye északi része) a krasznobrodiak Pcsolináig, a kisbereznaiak Sztakcsinig járjanak gabonáért és kecskegidáért.¹⁸ Az 1756-os rendi zsinat-

14. *Makkai L.*, 1954. 10–14., 53., 115., 120–121., 299 és a mellékelt térkép. Makkai L. adatain kívül a sárospataki uradalomhoz tartozó Szabolcs megyei Búd község makovicai kapcsolataira ld. még *Hunyadi J.*, 1980. 29–41.

15. *Duhnovics A.*, 1858. 75–78.

16. Kvesztálási jegyzőkönyv 1791. Máriapócsi monostor irattára. Anarcs. Vö.: *Cselényi I.*, 1983.

17. *Duhnovics A.*, 1858. 76.

18. *Zaklinskij K.*, 1965. 47; *Lelekacs N.–Griga M.*, 1944. 90–92. A forrásainkban szereplő cirillbetűs, ukrán nyelvű helynévi adatokat, abban az esetben, ha az azonosítást lehetővé tette, egyszerűen átirtuk, traszlitteáltuk. Pl. Miskolc, Varanó, Patak, Ónod, Bányácska stb. A magyar olvasó számára ismeretlen ukrán alakokat pedig visszakerestük *Fényes E.*, 1851. Magyarország geographiai szótárában (I–IV. Budapest), s az ott szereplő helynévi alakokat közöljük. Pl. ukr. Brekov, Fényes: Barkó; ukr. Makova, Fényes: Olyka (Sztropkó) stb.

ton a kvesztálásra fordított idő szabályozása is szóba került, s kikötik: a vászonért járók lehetőleg két hónapon belül fejezzék be a gyűjtést. Itt találjuk a bor kvesztálási területének legkorábbi felosztását is. A krasznobrodiak Bányácska, Patak, Olasz(i), Zsadány helységekből, valamint az innen Miskolc irányába húzódó hegyaljai részekben kéregethettek bort.¹⁹ A másik zempléni monostor lakói pedig Barko (Brekov) Krivostyán, Sztára, Vinna községekben és az ott elterülő hegység többi településein gyűjthettek bort.²⁰

Az 1779-es kvesztálás ügyében összeült zsinat zempléni monostorokra vonatkozó részei: Krasznobrod: Gabonaneműt kéregethet: Varanótól le az egész gálszécsi völgyben, s Miskolctól délre. Bort gyűjthet: Pataktól Miskolc irányában az egész Hegyalján. Zabot, kecskegidát: Olyka-Homonnától és Olyka-Sztropkótól (Makova) Sztakcsinig Pcsolináig. Bukóc: Gabonát kéregethet: Varanóig és a Cserehátot. Bort: Barko (Brekov), Vinna, Pálfalva, Kelecsény helységekből és filiáiban. Zabot, gidát: Makovicán, Magurántúl, egészen Varanóig, Havajig és Olyka-Sztropkóig. A vászon kvesztálására négy területet különítették el. 1. Cserehát, 2. Szepesség, Magurántúl, Csircs, Bártfától a Tarca folyóig. 3. Eperjes és Hanusfalva környéke. 4. Makovica, Topolya, Sztropkó környéke, Hanusfalváig.²¹

A legrészletesebb felosztást 1791-ből találtuk, – a kvesztára kijelölt területet közel kétszáz helynév precizírozza. Vö.: Függelék a), b).

Az alamizsnagyűjtés interetnikus vonatkozásait jól szemléltetik a krasznobrodi monostor 1770-es kvesztálásának eredményei. 1770-ben a krasznobrodi szerzetesek 102 helységben kvesztáltak. A kéregetés, gyűjtés céljából felkeresett helységek többsége Zemplén megyében volt, de Borsod és Szabolcs megyébe is eljutottak. Borsodban: Emőd, Nyék, Görömböly, Miskolc, Mályi, Mezőkövesd, Keresztes-Püspöki, Szent-István, Sajó-Szeged, Sajó-Petri, Felső-Zsolca, Hejő-Keresztúr, Nyárad, Sajó-Lád, Tard, Szabolcsban: Kisfalva, Polgár, Buly, Vencsellő, Balsa, Szabolcs, Gáva, Eszlár helységek voltak kvesztára kijelölve.

A felsorolt borsodi és szabolcsi településeken több-kevesebb számban élt görög-katolikus lakosság is, amelynek számottevő része ukrán (ruszin)-magyar kétnyelvűség állapotában élt.²²

Gyűjtöttek: 147 pozsonyi mérő zabot, 218 pozsonyi mérő búzát, rozsot, 49 vödör bort, 219 bárányt, kecskegidát, 862 tojást. Az összeírásból az is kivehető, hogy zabot, bárányt, kecskét és tojást Zemplén megye északi részein, búzát, rozsot Borsodban és Szabolcsban kaptak, bort pedig Hegyalján és néhány Borsod megyei helységben. Ez utóbbiakban a hegyaljai településekhez viszonyítva nem is keveset. Emődön öt és fél vederrel, Görömbölyön 6, Miskolcon 3, Mályiban 4 1/4, Nyéken 5 1/2 vödörrel.²³

19. *Zaklinszkij K.*, 1965. 47.

20. *Kinah H.*, 1927. 578.

21. *Udvari I.*, 1984a. 31–33; *Udvari I.*, 1986. Kvesztára vonatkozó helynévi adatok. Névtani Értesítő 10. (sajtó alatt).

22. *Veres L.*, 1978–1979; *Veres L.*, 1984; *Udvari I.*, 1984b. 143–144.; *Udvari I.*, 1985.

23. Hajdúdorogi Püspökségi Levéltár. 1700–1800. évi anyagok. Jelezetlen.

FÜGGELEK/a

Понеже братія изъ монастырей на квесту высилаемая многѣ между народомъ творять безчинїя, свары и нестроенїя преходяще предѣлы коегожде монастыря Квестать, от калъ велики походятъ соблазны, омерзїнїе, безчестїе, и клеветы, на весь чинъ ичочески.²⁴

Того радї да бы прочее высланны за милостїню братїя чїнно, прикладно, и полезно сїе свое послушанїе творили, другъ другу не препятсвовали, изъ многихъ монастырей на едино, и тоежде мисто изходящесея народу на тяжесть не были, общимъ совѣтомъ, и согласнымъ судомъ квестамъ предѣлъ сїце сотворихомъ.

Стая обѣтель Краснобродска за зерномъ и виномъ маеть квесту.

1. Во славной столицѣ Боршодской от Мишколца и Жолцы начавши ажъ до Полгару.

2. Во столицѣ Земплинской всю долину Сечювску, Топля рика предѣломъ е(ст), между Бодрогомъ предѣлъ ест Краснобродскихъ Гелмещъ.

3. За виномъ на Гедѣлѣ мае миста Ардо, Патакъ, Оласи, Жаданъ, Точва, Легешъ Бенья, Горвати, Лиска, Оуѣфалу, Кишѣфалу, Керестуръ, Тарцаль, Токай, Монок, Мадярошка, Серенчъ, Бекечъ.

4. За баранками во тоиже столицѣ на Крайнѣ почавше о(т) Руского, Полянї, Смолника даже до монастыря, от странї Буковскаго монастыря почавши от Келчи, Дяполовцы, даже до Порубы, на третѣмъ трактѣ от Быстрого до Полянї, и Миковы.

5. Во столицѣ Саболчанской тоиже обитель придаются села слѣдующїи: Буль, Гава, Венчелювъ, Балша, Саболчъ, Тимаръ, Кишѣфалу, Есларъ.

Стая обитель Березницка маеть квесту:

1. Во столицѣ Оунгварской за зерномъ и за виномъ.

2. Оу земплинской столицѣ почавши от рики Топлѣ/Топлѣ всю долину Михалювску.

3. Между Бодрогомъ Боля, Дамочъ, и Чека.

4. Квеста за виномъ на Гедѣлѣ суть миста: Сюлювшка, Нижня и Вышня Гороня, Микогазъ, Банячка, Оуйгель, Борша.

5. На Крайнѣ за баранками почавше от Стащина, Яловы, Старины всю Крайню обычайно.

Стая обитель Имстичювска маеть квесту за зерномъ, и виномъ.

1. Во столицѣ Берецкой от Калника вси горы прѣ Мункачови, Берегсазу, и Мужаюви.

2. Во Оугочанской столицѣ такожде за зерномъ, и виномъ.

3. Во столицѣ Саболчанской вынявшие села Краснобродскимъ приданны, Буль, Гава, Венчелювъ, Балша, Саболчъ, Тимаръ, Кїшфалу, Есларъ, а Повчанской обѣтели Дорогъ и Бюдъ (а за виномъ Мадъ, Талуа (!) и Сантовъ прочее Мистичювски всяди квестовати имуть.

Стая обитель Бизадска маеть квесту. (Кромѣ силъ швабскихъ прѣ Каролѣ пять, сиричь Валлай, Чиналошъ, Фень, Мезѣ-Петрї, Надъ-майтенъ монастырю По(в)чанскому приданны) всю столицу Сатмарску.

Стая обитель Буковска маеть квесту за зерномъ, виномъ и полотномъ.

1. Во столицѣ Абаоуварской почавши от весѣ Бешенѣ, вси Черегатї по Гернатъ.

2. Во столицѣ Шариской за баранками почавше от весѣ Седлиска, Кваковцы, Зитрикъ, Матяшовъ, Ременини, Джордзюшъ, Кобылница, Фїашъ, Сабошъ, Матьовце, Стефуровъ, Шепинецъ, Валкювцы, Щавникъ, Бенедиковцы; Ровне, Цернини, Коринка, Чарне, Зборова, Комлоша, Бехеровъ, Варадка, и прочїи села между Топлѣвъ, и Ондавовъ. А оу другой странї предѣлъ е(ст) Буковскихъ от Краснобродскихъ почавше от Седлискъ, Чичвы, Добра, Валковъ, Петеюць, Грабоць, Ясено, Пискорюци, Гавай.

За полотномъ квеста сїце располагается Стая обитель Краснобродска сполу со Буковскою обѣтелю сполу за полотномъ маеть квесту на Черегатахъ, и на Маковици где за баран-

24. A kvesztálással kapcsolatos máriapócsi rendi gyűlés jegyzőkönyve 1791. Máriapócsi monostor irattára. Vö.: 16. jegyzet. A XVIII. századi kárpátukrán hivatalos írásbeliség stílusjegyeit magánviselő, szabályos, jól olvasható, a korabeli ukrán kurzív írással készült dokumentumot transliteráltuk, megőrizve az *u* hangot jelölő *ou* – *у* betűk szemben állását, (átírásunkban *ou* – *у*), *z* (k^sz), *г* (*g*), és *б* (*i*) betűket is.

ками квеста е(ст) опредѣлена, и сіе испрошеніе милостинѣ сея маеть быти под титуломъ и именемъ обѣтели Буковскія: Единъ братъ краснобродски а други Буковски на единой оказіи (Оказію преминяюще) І маеть, ити полотномъ же ѿ грошамъ дѣлитися имуть строители обѣтелей смотряюще нужду, и число братіи.

Стая обитель Мункачовска мае квесту за полотномъ на трактѣ Пряшовскомъ во столицакъ (!) Шариской, Спиской, и Гемерской. Ряшовъ, Осиковъ, Жетковци, Гералтъ, Городиско, Фулянка, Кокиня, Керештвей, Подграцикъ, Нова Вєсь, Ренчешовъ, Дячовъ, Ториса Стельбакъ, Блажовъ, Нижни Репашы, Олшавица, Торискы, Вернаръ, Телгартъ, Шумячъ, и прочіи прѣ тыхъ римски села обротающіся.

Стая обитель Марія Повчанска со Биѣадскою маеть квесту за полотномъ, за Прешовомъ. Пеклянки, Суха долина, Любовець, Седлицы, Бауровъ, Буяковъ, Миклошовцы, Клембарокъ, Клюкнава, Рихнава, Якловцы, Койшовъ, Гелница, Гелцманювцы, Мнишокъ, Шведляръ, Смюльникъ, Огурна, Смолинки, Заватка, Порачъ, Словинкы, Гнилчикъ, Теплицы, Гачава, подобнимъ, чиномъ маеть квестовати якоже Краснобродска, со Буковскою.

Стая обитель Березницка со Имстичовскою маеть квесту за полотномъ. Шома, Ганиговцы, Маюры, Кювикъ, Астрабя, Люботиня, Пустополька, Барювцы, Шамбронъ, Якубяны, Годермарокъ, Купиль, Остурна, Велики Липникъ, Каминка, Фольваръ, Орябина, Кремпахы, Матисова, Оуякъ, Мали Липникъ, Орловъ, Старина, Легнава, Андриювка, Чирчъ, Обрючне, Ленартов, Малцовъ, Снаковъ, Грабске, Криве, Боглярка, Криже, Герлахов, Луковъ, Венеція, Лѣвовъ, Кружлюва.

Придаток ко Повчанской квестѣ за полотномъ. Куровъ, Питрова, Циголка, Фричка, Тваросцы два, Стебникъ, Ортутова, Биловежа, Андріова, Шашова, Липова.

Квеста за горохомъ: Мункачовски изъ Березницкимъ за Даргѣвомъ. Клячанювъ, Бидювци, Здоба, предѣль будеть Мишлѣ обѣ.

С. обитель Повчанска имѣеть села. Карошъ Жаданъ, Надождъ даже до Сантова.

С. обитель Краснобродска. Камняници два, Кралювци даже до Вархановець предѣль имити будутъ.

Сей роздѣль, или разположеніе квестамъ подъ крипостію иноческаго послушанія и тяшкыхъ казней опасно гранити (!)належитъ. О(т)цы игумены высилаемымъ братіамъ сіи/сіи предѣлы должны суть описати крѣпко имъ приказати, да бы во предѣлы квестъ иныхъ монастырей подъ жаднымъ претехомъ не выходили. Ни сина, ни вывса (!) а ни патроновъ тамо не взыскали, идѣже не имѣють квесту своего монастыря, инако творяще братія таковы камерликомъ а монастыры сугубымъ навращеніемъ имѣють быти казненны. Данъ во обители Марія Повчанскомъ дня 8 (19) августа року 1791.

Иоанникій Базилевичъ Ч. С. Василія В. Протоигумень р. вл. Мануиль Папъ Ч. С. Василя Інокъ обители М. Повчанской гумень р. вл.

Manasses Andrejkovics mon. Krasznobrod, vicarius in locum pat. heg. Jerothei Sarkady m. pr. Инокенту (!) Данѣловичъ Ч. С. ВВ.

Инокъ обители Малоберницкоу (!)

Игумень р. вл.

Theophilus Zsdy Misztitzensis hegumenus Basilius Fejér mon. Vixadiensis Hegumenus m. pr. Гедеевъ игумень обители Буковской

І. В. М. Арсений Ортутай о. Мукачовско(й) Инокъ р. вл.

Іром. Прокопій Базилевичъ Ч. С. Василя Инокъ церкви Марія Повчанской администраторъ р. вл.

Ф. Галакѣтионъ Попикъ обители бе(ре)зуницкой прокураторъ р. вл. Августинъ Демьяновичъ обител, Имстичовской монахъ р. вл. Оеодосій Алмаши об. Бѣзацкой прокураторъ р. вл.

Парѣ Колесар прокуратору горы Буковской Іерм. Ісідоръ Гегедушъ Ч. С. В. В. монастыря Краснобродскаго сповидельникъ р. вл.

FÜGGELÉK/b

A monostorokból kvesztálásra kiküldött testvérek rendházuk kéregetésre kijelölt területének határait átléplik, megsértik, a nép között illetlen, rendetlen dolgokat művelnek, veszekednek, amiből pedig egész szerzetünk irányába nem csekély undor, rágalom, tiszteletlenség, fondorlat születik.²⁵

Ezért tehát, hogy az adományok gyűjtésére kijelölt testvérek illendően, példásan és hasznosan végezzék eme kötelességüket, s hogy egymást ne akadályozzák, s több monostorból egy és ugyanazon helyre kiszállva a népek terhére ne lennének, közös egyetértésben, egységes döntéssel és elhatározással a kveszta határait a következőképpen jelöljük meg.

Krasznibrodi sz. monostor gabonát és bort kvesztálhat: 1. Nemes Borsod vármegyében Miskolctól és Zsolcától kezdve egészen Polgárig. 2. Zemplén vármegyében a gálszácsi völgyben, ahol a Tapoly folyó képez határt; a Bodroghözben Helmezig mehetnek a krasznobrodiak. 3. Bort Hegyalján a következő helységekből: Ardópaták, Olaszi, Zsadány, Tolcsva, Legyesbénye, Liszka, Újfalu, Kisfalu, Keresztúr, Tarcál, Tokaj, Monok, Mogyoróska, Szerencs, Bekecs. 4. Bárányt kéregethetnek ugyanabban a megyében a Krajnyán Ruszkától, Poljánától, Szmolniktól kezdve egészen a monostorig, a bukóczi monostor felől pedig Kelcsétől, Gyapalóctól egészen Porubáig; a harmadik traktuson pedig Orosz Bisztrától Poljánáig és Mikováig. 5. Ugyanezen monostornak Szabolcs megyében a következő falvakat juttatjuk: Buly, Gáva, Vencsellő, Balsa, Szabolcs, Tímár, Kisfalu, Eszlár.

Bereznai sz. monostor kvesztálhat: 1. Ungvár megyében gabonát és bort. 2. Zemplén megyében a Tapoly folyótól kezdve az egész nagymihályi völgyben. 3. A Bodroghözben Bolly, Dámócz, Cséke falvakban. 4. Hegyalján a bort az alábbi helységekből: Szőlöske, Kis és Nagy Toronya, Mikóháza, Bányácska, Újhely, Borsi. 5. Bárányt a Krajnyán kéregethetnek. Sztakcsintól, Jalovától, Sztarinától kezdve az egész Krajnyán mint általában.

Misticzei sz. monostor gabonát és bort kvesztálhat: 1. Bereg vármegyében Kálniktól, a Munkács, Beregszász és Muzsaj környéki hegyekben. 2. Ung vármegyében szintén bort és gabonát kvesztálhat. 3. Szabolcs vármegyében a krasznobrodiaknak adott falvak: Buly, Gáva, Vencsellő, Balsa, Szabolcs, Tímár, Kisfalu, Eszlár valamint a pócsi monostornak juttatott Dorog és Búd kivételével a misticzeiek kvesztáljanak; úgyszintén ők kéregecsenek bort Mádon, Tállyán, (Abaúj)szántón.

A bikszádi sz. monostor, a pócsi monostornak adott Nagykároly környéki sváb falvak azaz Vállaj, Csanálos, Fény, Mező-petri, Nagy-Majtény kivételével az egész Szatmár vármegyében kvesztálhat.

Bukóczi sz. monostor gabonát, bort és vásznat kvesztáljon: 1. Abaújvár megyében Besenyő falvától kezdve az egész Csereháton a Hernádig. 2. Sáros vármegyében bárányért járhat Szedlicse községtől Kvakóc, Zitrik (? ?) Vágás (Máté), Matyasó, Remenye, Gyurkó (Györgyös), Kobulnicza, Fiass, Szobos, Stefuro, Sapinecz, Valykócz, Schawnik, Benedikócz, Rovnó, Csernina, Korotnok, Csarnó, Zboró, Komlós, Bechero (Bicharó), Váradka valamint a Tapoly és Ondava közt található többi faluban. A másik oldalon a

25. A Függelék/a fordítása. A helynévi adatokra vonatkozóan ld. 18. jegyzet. Néhány név azonosítását nem tudtuk elvégezni, ezekre a helynév ukrán alakja után álló (? ?) jellel mutatunk rá.

krasznobrodiak és bukócziak határa Szedlicskénél, Csicsvaaljánál kezdődik, továbbá Dobra, Valkow, Petőfalva, Hrabócz, Jeszenő, Piszkorócz, Havaj.

A vászon kvestája a következőképpen történik: a krasznobrodi sz. monostor a bukóczi monostorral együtt kvestál vászont a Csereháton és a Makovicán ott, ahol a báránygyűjtögetés történik. Az adománynak ez a kéregetése a bukóczi monostor neve és „cégére” alatt történjen, egyik kvestor krasznobrodi, a másik bukóczi legyen, egy járművön (a járművet váltogatva) utazzanak, a kapott vásznat és pénzt a kolostorok igumenjei a testvérek számát és szükségét tekintetbe véve osszák el.

A munkácsi sz. monostor vásznat az eperjesi trakusban kéregethet, Sáros, Szepes és Gömör megyében. Resso, Oszikó, Zsetek, Gerald, Hradiszko, Fulyán, Kökény, Körösfő, Váralja, Újfalu (Sós), Rencsissó, Decző, Stelbach, Balásvagas, Alsó-Répás, Olyavicza, Toriszka, Vernárd, Telgard, Sumjác és a körülöttük található római katolikus falvakban.

A máriapócsi sz. monostor a bikszádival Eperjesen túl kvestáljon vászont, Peklin, Szárazvölgy, Lubocz, Szedlice, Bajorvágás, Bujak, Miklósvágás, Klemberg, Kluknó, Richnó, Jékelfalva, Koissó, Gölnicz, Helczmanocz, Remete, Schwedlér, Szomolnok, Uhorna, Szmolinki (??), Zavadka, Pórács, Alsó-Felső Szlovenka, Hnilcsek, Taplocza, Hacsava községben oly módon kvestáljon, mint a krasznobrodi monostor a bukócziával.

A bereznai sz. monostor a misticzeivel vászont a következő falvakban kvestáljon: Sem, Henigh, Majuri (??), Kijow, Jesztreb, Lubotin, Pusztamező, Barjuvci, Varjúfalva (Stulani) (??), Feketekút (Schambron), Jakubjan, Hodermark, Kupily (??) (Poprád-fürdő?), Oszturnya, (Nagy)Lipnik, Kamjonka, Folyvár, Jarembina, Krempach, Matisova, Újlak, (Kis)Lipnik, Orló, Sztarina, Laghno, Andrejovka, Csircs, Obrucsnó, Lénártó, Malczó, Sznakó, Hrabszke, Kriva, Boglárka, Krizse, Gerlachfalva, Lukó, Veneczia, Livo, Kruzsló.

Kiegészítés a pócsiak vászon-kvestájához: Kurova, Petrova (Sáros), Czigelka, Friczka, Alsó és Felső Twarosztza, Sztebnik, Ortutova, Bellovessa, Andrejova, Sássova, Lipova. Borsó-kvesta: a munkácsi monostor a bereznaival Dargón túl kéregethet, Kelecsény, Bööd, Zdobá községekben, a határt pedig a két Mislje képezi.

A pócsi sz. monostor falvai: Karos, Zsadány, Nádasd egészen Szántóig.

A krasznobrodi sz. monostor pedig a két Kemenczén (Alsó, Felső), Királynépén, s azokon túl egészen Várgony helységig kéregethet borsót.

A kvestának ezt a felosztását, illetőleg tagolását a szerzetesi fogadalom és szigorú büntetések terhe alatt a legszigorúbban be kell tartani. A házfőnökatyák kötelesek eme felosztást a kvestára kiküldött testvérekkel betartatni, és szigorúan megparancsolni nekik, hogy más monostor kvestálási területein semmilyen körülmények között ne járjanak. Sem szénát, sem zabot sem pedig patrónust ne keressenek ott, ahol monostoruknak nincs kvestája. E rendelkezéssel ellenszegülő testvérek zárkával, monostoruk pedig a kár dupla megtérítésével büntettetnek.

Kelt a máriapócsi monostorban 1791. augusztus 19-én.

Ioannikij Bazilovics
Szent Vazul Rend
(SZVR) protohegumenje
Manuil Pap SZVR szerzetes,
máriapócsi igumen s. k.

Arsenij Ortutai munkácsi szerzetes
Prokopij Bazilovics SZVR szerzetes,
a máriapócsi egyház adminisztrátora s. k.
Galaktion Popik a bereznai monostor
prokurátora, (számtartója)

Manasses Andrejkovics mon. Krasznobrod. vicarius in locum pat. heg. Jerothei Sarkady m. pr. Inokentij Danielovics SZVR szerzetes bereznai igumen s. k. Theophilus Zsdy Misztitzensis hegumenus Basilius Fejér mon. Bixadiensis hegumenus m. p. Gedeon bukóczi házfőnök	Avgusztin Demjanovics a miszticzei rendház szerzetese s. k. Tteodoszj Almasi a bikszádi monostor prokuratora s. k. Partf. Koleszár a bukóczi monostor prokuratora Izidor Hegedűs SZVR a krasznobrodi monostor gyóntatója s. k.
--	---

IRODALOM

- Bondar A. – Csuma A.*, 1967. Ukrajinszka skola na Zakarpattyi ta Szhidnij Szlovaccsini. cs. I. Prjasiv.
- Borovszky S.*, 1900. Szabolcs vármegye. Budapest.
- Borovszky S.*, é. n. Zemplén vármegye monográfiája. Budapest.
- Dobrossy I.*, 1984. A XVIII–XIX. századi újjörög diaszpóra néprajzi jelentősége Északkelet-Magyarországon. Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Szerk.: Kunt E. – Szabadfalvi J. – Viga Gy. Miskolc. A továbbiakban: Interetnikus 1984.
- Cselényi I.*, 1983. Hajdúdorogi Püspöki Levéltár. in. Balázs P. (szerk.) 1983. Magyarország levéltárai 332–335. Budapest.
- Csorba Cs.*, 1978–1979. A kárpátukránok kutatása Zemplénben a XX. század fordulóján. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. XII. 114–118. Miskolc.
- Duhnovics A.*, 1858. Pravila csina Sz-aho Vaszilija Velikaho vo Uhorscsini. Lvov.
- Fényes E.*, 1851. Magyarország geographiai szótára. I–IV. Budapest.
- Hodinka A.*, 1910. A munkácsi görög-katolikus püspökség története. Budapest.
- Hunyadi J.*, 1980. Lapok Tiszavasvári történetéből. II. Tiszabúd története. Nyíregyháza.
- Kárpáti L.*, 1984. Egy borsodi ruszin énekeskönyv a XVIII. századból. Interetnikus 1984. 171–179.
- Kinah H.*, 1927. Akti troh monasih szoboriv. Zapiszki csinu V. V. I. 578. Zsovka.
- Kosáry D.*, 1983. Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Budapest.
- Kunt E. – Szabadfalvi J. – Viga Gy.*, (szerk.) 1984. Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Miskolc.
- Lelekacs N. – Griga M.*, 1944. Vibor iz sztaroho ruszkoho pizmzensztva Podkarpattja. Ungvár.
- Makkai L.*, 1954. I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai. (1631–1648). Budapest.
- Misanics O. V.*, 1964. Literatura Zakarpattya XVII–XVIII. sztolitty. Kijev.
- Misanics O. V.*, 1976. Z isztoriji skolszkej proszviti i drukovanja knizskoh na Zakarpatju u XVII–XVIII. szt. V. r. cs. 11. 79–87. Nova Dumka. Vukovár.
- Ojtozi E.*, 1982. A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei. Debrecen.
- Oleksza L.*, 1982. Isztoriko-archeolohicsna doszlidzsennja v Krasznomu Brodi u 1976. Naukovij zbirnik Muzeju ukrajinszkoji kulturi u Szvidniku 10. 613–640. Prjasiv.
- Sasvári L.*, 1984. Ortodoxok és görög katolikusok együttélése Északkelet-Magyarországon a XVIII–XIX. században. Interetnikus 1984. 147–158.
- Szilágyi S.*, 1884. Tarapovics Bazil vladika fogsága. Történelmi Tár 673–681.
- Sztavrovszky Gy.*, 1896. A krasznobrodi monostor. Adalékok Zemplén vármegye történetéhez II. évf. 26–30., 61–63., 101–104., 141–144., 205–208., 237–240. Sátoraljaújhely.
- Udvári I.*, 1984a. Novi priloh gu znacsenu ruszkoho prezviszka Dorocki. 42. cs. 31–33. Nova Dumka.
- Udvári I.*, 1984b. Adalékok a XVIII. századi kárpátukrán hivatalos írásbeliséghez. XVIII. századi cirillbetűs kéziratok Szabolcsban. Interetnikus 1984. 135–146.

- Udvari I.*, 1985. Adalékok Szabolcs megye történeti demográfiájához. (1782). Szabolcs-Szatmári Szemle, 1985/2. 47–51.
- Udvari I.*, 1986. Adalékok a kárpátukrán (ruszin) migráció történetéhez. Szabolcs megye. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. XXIII. (Sajtó alatt.)
- Unghváry E.*, 1898–1899. A Bukóc-zegeyi monostor története. Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. IV. évf. 253., 287., 356.; V. évf. 22., 56., 88–89. 116–117. Sátoraljajúhely.
- Veres L.*, 1978–1979. Adatok Borsod megye XVIII. század eleji újratelepülésének történetéhez. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. XII. 61–66.
- Veres L.*, 1984. Borsod megye etnikai arculatának változásai a XVIII. század első felében. Interetnikus 1984. 27–36.
- Zaklinszkij K.*, 1965. Narisz isztoriji Krasznobridszkoho monasztirja. Naukovij zbirnik Muzeju ukrajinszkoji kulturi v Szvidniku I. 43–57. Prjasiv.

МАТЕРИАЛЫ О СОБИРАНИИ МИЛОСТЫНИ ЗЕМПЛИНСКИМИ МОНАХАМИ В 18-ОМ ВЕКЕ

(Резюме)

В 1984-ом году в Мишкольце состоялось конференция, на которой многими её участниками было высказано мнение, что краткая конференция не в состоянии рассмотреть все явления связанные с интерэтническими проблемами. Такая узкая конференция может освятить только самые общие типы интерэтнических контактов (См. первую сноску).

В данной статье сделана попытка сообщить о периферийном, но характерном интерэтническом явлении, о собирании милостыни монахами. Отдельные жители земплинских монастырей проводили значительную часть года вдали от обитателей, в местах, где жили люди с другой религией и с другими языками, что способствовало развитию личных и общественных связей.

Собирание (принятие) милостыни – это обычная норма монашеской жизни, уходящее своими корнями ко временам учреждения монашеских орденов.

Земплинские монахи первоначально ограничивались сборами милостыни только вокруг монастыря. Но в дальнейшем в связи с возведением новых монастырских строений, сфера сбора милостыни значительно расширялась. Монахи собирали милостыню в разной форме, они получали зерно и горох, козлят и баранов, сыр и яйца, полотно, вино и др. Так, в 1770 году краснородские монахи обошли до 102 населенных пунктов, Земплинского, Боршодского, Сабольчского комитатов. Они собрали 147 пожонских мерок овса, 218 мерок пшеницы и ржи, свыше 50-и ведер вина, 219 козлят и баранов, 862 яйца и др.

В 18-ом веке когда в результате реконструкции и возобновления старых обителей возросло число монастырей, возникла необходимость разделить сферы сбора милостыни. К сообщению прилагается протокол о таком разделении обходимых монахами территорий (см. Fűggelék/a) и его перевод на венгерский язык. Заметим, однако, что в венгерском переводе украинские топонимы даются в соответствии с „Географическим словарём Венгрии” Елека Фенеша (Будапешт, 1851). Этот словарь даёт представление о национальном составе, религиозной структуре, а также о географическом и экономическом положении сёл и деревень, которые обходили монахи, описываемого нами времени (См. сноску 18.).

Иштван Удвари